

URBAN FARMING som klimarelevant omstilling

Urban farming handler som udgangspunkt om en bæredygtig fødevarerproduktion, forståelsen af terroir og forbrug sat i relation til en bred vifte af sociale-, økonomiske- og miljøpåvirkende aktiviteter

Vi har været der før. Følelsen af og indsigten i at den nuværende måde at producere på, forbruget af energi-krævende (føde)varer, transport og indretningen af vores byliv er uholdbar. Både for os selv, den klode vi bebor og vores efterkommere.

Den kapitalistiske organisering af markeder, arbejdskraft og kapital koncentreret omkring vores byer er ligesom i 1970'erne igen ved at løbe ind i nogle alvorlige og selvdestruktive vækst- og ulighedsudfordringer: En systemkrise, hvor også klimaforandringer og nye pandemier er tegn på, at selve økosystemet, der føder hele vores økonomiske system, er kommet i en farlig ubalance.

Behovet for kortere forsyningskæder og cirkulære produktionsstier, nye grønne teknologier sammen med andre samfundsmæssige organisations- og boformer og en mere ligelig omfordeling af indkomster og forbrug er alt sammen blevet et must.

Hvis det lykkes – hvilket det har gjort ved tidligere kriser – vil vi igen kunne udvide klodens potentia-

ler og muligheden for at bibringe os nye former for ressourcer, velstand og kulturel indsigt i balance med vores fælles økosystem. Historien og arven fra urban farming tilbyder i denne sammenhæng inspiration til helt nye former for byplanlægning, hvor lokal fødevarerproduktion er omdrejningspunktet for en klimatilpasset 'agritektur' og transport, samt skabelsen af social inklusion og endnu mere natur.

Kommunitære samfund

Gruppen af franske tænkere kaldet 'de utopiske socialister', som havde deres højtid i den første halvdel af 1800-tallet, påpegede nogle af de samme problemstillinger ved dati-

Arkitekten Bjarke Ingels' vision om flydende landsbyer på vand under navnet Oceanix er et idealsamfund med lokal fødevarerproduktion. Under platformene i havet kunne produktionen bestå af muslinger og tang. Ovenpå platformene kunne der produceres fødevarer i cirkulære systemer som fx aquaponics og vertikale landbrug.

dens industrielle produktionsmåde og den tilhørende samfundsorganisering.

Den havde skabt en grotesk fattigdom båret af voksende slum i byerne med ringe sanitære forhold og en bynær industriel forurening med luftforurening og dødelige sygdomme til følge. En ny samfundsorden måtte træde til, mente de.

Blandt de mere fremtrædende og visionære utopiske socialister så Francois-Nöel Babeuf (1760-97) og Charles Fourier (1772-1837) muligheden for at skabe et mere harmonisk samfund, hvis det byggede på mindre industri- og landbrugsproducenter med tætte sociale relationer og tilhørende boformer.

Charles Fourier mente, at sådanne kommunitære samfund ville betyde en stor produktivitetfremgang, og han så det muliggjort i fællesskaber og boformer, som han kaldte 'Phalansteries'. De bestod af boligblokke på fire etager, hvor der ideelt boede maksimum 1.620 beboere.

Charles Fourier inspirerede senere hen bl.a. den berømte arkitekt og byplanlægger Le Corbusier (1887-1965), som i 1952 blev kendt for sin 'vertikale haveby' i Marseilles kaldet Unité d'Habitation.

Måske er det en tilfældighed, men arkitekten Bjarke Ingels' vision om flydende kommunitære landsbyer på vand under navnet Oceanix udgør også et idealsamfund, der ligner Charles Fouriers med sine max 1.650 beboere.

En Oceanix-landsby består af seks flydende hexagonplatforme på 12 ha tilsammen. De enkelte landsbyer kan igen kobles sammen til en ring bestående af i alt seks landsbyer. Dermed danner de et mindre bysamfund på vand bestående af i alt 36 hexagoner med ca. 10.000 indbyggere fordelt på 72 ha.

I Oceanix er det tænkt, at der også skal finde lokal fødevarerproduktion sted – både under og over de flydende platforme. Under platformene i havet tænkes produktionen at kunne bestå af muslinger og forskellige former for tang. Ovenpå platformene vil produktionen af fødevarer kunne finde sted i cirkulære systemer som fx aquaponics og vertikale landbrug. Tilsammen vil der kunne produceres en bred vifte af fersk- og saltvandsfisk,

muslinger, skaldyr såvel som friske grøntsager og dermed sikre en varieret basisforsyning til indbyggerne i Oceanix.

Kunne man forestille sig, at Lynetteholmen i København på forventede 282 ha og 35.000 indbyggere bl.a. kunne bestå af sådanne miljøvenlige hexagoner og skabe en moderne version af Aztekernes flydende hovedstad Tenochtitlan?

Agrihoods – det moderne bylandbrug

Drømmen om mindre, overskuelige og mere selvbestemmende kommunitære samfund med forskellige former for håndværksmæssige aktiviteter og lokal fødevarerproduktion fik en renaissance sidst i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne.

Det blev kendt som økosamfund eller ecovillages og båret af en tidsånd om 'grænser for vækst'. De fandt typisk udbredelse på landet som en flugt fra storbyerne med deres koncentration af problemer og symboler for industrisamfundets generelle forfald.

I dag finder denne drøm om afskærmede harmoniske øer væk fra kapitalismens råhed og problemer sit udtryk i 'agrihoods' eller 'agriburbia'. I forstadskvarterer i USA etableres moderne lavt boligbyggeri i energi- og naturvenlige materialer omkring et landbrug i stedet for golfbaner. Landbruget drives professionelt, men bidrager til agrihoodens fødevarerproduktion. >

FOTO: MARTIN TOFT BURCHARDI BENDTSEN

Englænderen Ebenezer Howard var grundlæggeren af 'Havebybevægelsen'. Et af de bedst bevarede eksempler på Havebykonceptet i en dansk sammenhæng findes i 'Havebyen i Brønshøj' fra 1921. Den har et landsbypræg med en snoet hovedgade med tilknyttede lukkede vænger og kæder af dobbelthuse i lavt etagebyggeri samt egen lille for- og baghave.

FOTO: WIKIARQUITECTURA

Arkitekt og byplanlægger Le Corbusier arbejdede med ideen om 'en by i en by'. Han blev i 1952 kendt for sin 'vertikale haveby' i Marseilles kaldet Unité d'Habitation. Inden for boligblokken er der en børnehave, flere rum egnet til rekreative aktiviteter og en have.

Har bedriften en gårdbutik, fungerer den i nogle sammenhænge som et 'farmers marked' for andre fødevarerproducenter i området og øger dermed udvalget og sortimentet for agrihoodens beboere.

Tilsvarende indgår agrihoodens landbrug ofte i sociale sammenhænge med områdets lokale skoler og børnehaver, hvor det bidrager med forskellige former for aktiviteter, undervisning eller inklusion af folk med diverse funktionsnedsættelser.

Etableringen af agrihoods i forstædernes byplanlægning betyder, at landbrug kan undgå at blive nedlagt. I stedet kan de fortsætte med et nyt liv i byzonen som en urban

farm og tilbyde borgerne en multifunktionel vifte af både offentlige natur- og kulturgoder såvel som private goder af friske, lokalt producerede fødevarer.

I modsætning til 1970'ernes flugt fra byerne og 'tilbage til naturen' fortæller fremvæksten af agrihoods, at byen i dag opfattes som en positiv motor for karriere, fællesskaber og personlig udvikling. Heraf følger også det stigende krav og behov i mange større byer for, at 'naturen skal tilbage til byen'.

Det bliver måske udtrykt mest radikalt med diverse 'guerilla gardening events', hvor fødevarerproduktion, som en provokerende øjenåbner, finder sted i selv de mindste sprækker i asfalten.

Plads til mennesker, lys, luft og natur

Med det 19. århundredes kraftige industrialisering og parallelle, ukontrollerede urbanisering, dårlige sundhedsforhold, stank og fattigdom fulgte også kravene om en mere systemisk byplanlægning, design af byrum og boligkvarterer. Det skulle give plads og værdighed til mennesker, lys, luft og natur.

Den engelske stenograf Ebenezer Howard (1850-1928) lancerede i 1890'erne sin vision om en serie af idealbyer omsluttet af permanent landbrugsjord, som i et kredsløb skulle forsyne byerne med lokale fødevarer og modtage human fæces retur.

Ligeledes skulle de grønne bæltter separere bolig fra industri og dermed kombinere det bedste fra både byen og landet. Ebenezer Howard var særligt inspireret af de tidlige 'fabriksbyer' (company towns) som Port Sunlight (1888) og Bournville (1895) med deres planlagte tilgang til at etablere boligkvarterer, der både tilgodeså beboer-

nes almene sociale behov såvel som ordentlige sanitære forhold og adgang til natur.

Det sidste var normalt ikke så vanskeligt, idet de tidlige fabriksbyer ofte blev grundlagt uden for byerne i tilknytning til en energikilde, som typisk var en flod, der kunne drive en vandmølle. På grund af placeringerne var fabriksejerne derfor nødt til at investere i forbedrede løn- og boligforhold for både at kunne tiltrække såvel som at holde på arbejdskraften.

I 1898 udgiver Ebenezer Howard sit eneste skrift *Tomorrow – 'A Peaceful Path to Real Reform'*, som i 1902 bliver revideret og udgivet med titlen *Garden Cities of Tomorrow*, der sidenhen gør ham kendt som grundlæggeren af 'Havebybevægelsen'.

Et af de bedst bevarede eksempler på Havebykonceptet i en dansk sammenhæng findes i 'Havebyen i Brønshøj' fra 1921. Den er med sit landsbypræg anlagt på et skrånende terræn, har en snoet hovedgade med tilknyttede lukkede vænger og kæder af dobbelthuse i lavt etagebyggeri samt egen lille for- og baghave.

Oprindeligt bestod havebyen af et fælleshus, der om dagen fungerede som en børnehave. Et bageri, badehus og tre vaskerier var tilknyttet bebyggelsen som platforme for udbygningen af det gode naboskab.

Urban farming i byplanlægningen

Tiden i dag kalder igen på nye radikale, strukturelle byplanstiltag. Disse tiltag ser overordnet byen som et åbent økonomisk undersystem, der er aktivt placeret midt i et lukket økosystem og dybt afhængigt af dens velbefindende.

Jo bedre de to systemer administreres som et fælles system, des flere klimarelevante løsninger vil der kunne skabes. En cirkulær, klimarelevant og nul-affalds tilgang mellem byerne og deres ressourceudveksling med den omkransende natur er nødt til at være den nye norm.

Det kan urban farming som koncept bidrage til. Urban farming handler som udgangspunkt om at forbinde det væsentligste om opretholdelse af en bæredygtig fødevarerproduktion, forståelsen af terroir og forbrug sat i relation til en bred vifte af sociale-, økonomiske- og miljøpåvirkende aktiviteter. Derfor bærer urban farming i dag ofte på visioner om skabelsen af:

- Mere natur- og klimarelevante byer
- Bedre tilgange langs by- og landzonerne
- Flere resistente og kortere fødevarerforsyninger 'fra jord til bord'
- Sundere livsformer i spændingsfeltet mellem individ, bolig, transport og 'forbrug af byen'
- Sundere økosystemer, som kan mindske pandemier og undgå økologiske vendepunkter

En meget stærk byplanstiltag, som kan fremme ovenstående, er CPUL (Continuous Productive Urban Landscapes). Det er et dynamisk design koncept, hvor urban farming er en del af både arkitektur, design og brugen af det horisontale og vertikale rum.

CPUL transformerer den oprindelige 'haveby' fra et

todimensionelt plan til nye tredimensionelle muligheder. Det (fødevarer)produktive landskab er omdrejningspunktet for byplanlægningen frem for industrisamfundets funktionsopdelte landskab mellem by og land og tilbyder i stedet en nytænkning af byen som en 'agropolis' eller ligefrem en 'gastropolis'.

Det dynamiske i CPUL er muligheden for, at skiftende præferencer over tid kan tillades i det grønne, produktive landskab, så længe det bevares for fremtidige generationer.

Som en rammelov for en byplan ville det overordnet medføre følgende:

Hver gang byen optager nyt land til boliger og infrastruktur, skal fodaftrykket af beton og asfalt kompenseres med et økologisk fodaftryk af

Hver gang byen optager nyt land til boliger og infrastruktur, skal fodaftrykket af beton og asfalt kompenseres med et økologisk fodaftryk af produktive grønne rum

produktive grønne rum enten horisontalt på tag og/eller vertikalt langs siderne på boliger eller som eksempelvis indendørs farming/gardening.

Kvantespring for den klimarelevante omstilling

En sådan tilgang og en rammelov ville kunne skabe grundlag for helt nye spændende utopier omkring bydesign og klimarelevant 'agritekur' i stedet for det moderne slum, der i dag breder sig i bl.a. København og Aarhus.

Hvis urban farming blev inkorporeret som en politik på tværs af kommuneplanernes by-, bolig-, miljø- og transportvalg – samt bidrog til undervisning og miljødannelse og var en del af byrummet for natur og fritidsaktiviteter, ville det udvide byernes potentiale med kvantespring for den klimarelevante omstilling.

Cand.oecon.agro. og ph.d. Paul Rye Kleedal er forfatter til bogen "500 Years of Urban Farming in Denmark – Past Experience & Future Prospects" (Amazon, 2021). To tilhørende podcast kan downloades på paulryekleedal.com